

KOMPLETNÍ PROGRAM ČESKÉHO ROZHLASU A TELEVIZE od 9. 9. do 15. 9. 2019

TR TÝDENÍK ROZHLAS

Pivní
království
Belgie

www.radioteka.cz

NEEME JÄRVI

Nechte se překvapat!

č. 37/2019 ■ 31 Kč (předpl. 29 Kč)

■ STRANA 8

Reportér
Jakub Szántó:
Co naučí válka

■ STRANA 9

Plzeňská
továrna na umění
Sutnarka

■ STRANA 23

Jak se
očkuje proti
fake news

 Český rozhlas

Neeme Järvi: Nechte se překvapit!

S Neemem Järvim, dvaosmdesátiletým estonským dirigentem, který žije od roku 1980 v USA, jsme se setkali v červenci během hudebního festivalu v estonském Pärnu, který je spjat se jménem hudební rodiny Järviů. Nejen atmosféra přímořského letoviska, ale i možnost společně trávit dny se svými syny, dirigenty Paavem a Kristjanem, a dcerou Maarikou, flétnistkou, a jejich rodinami, působí na patriarchu rodu blahodárně. Jeho vystoupení v úvodu festivalu bylo vřele aplaudováno, přesto se tento světový dirigent tvářil, že potlesk nepatří jemu, ale pouze sólistům a členům orchestru. Skromnost a současně noblesní sebejistotu neskrývá ani při osobním rozhovoru. „Tak vy jste z Prahy?“ zeptal se. „To je moje nejmilovanější město. Česká hudba se u nás doma stále hrála ze supraphonských desek.“ V září přijede Neeme Järvi po mnoha letech do svého milovaného města (v roce 1994 dirigoval Pražské symfoniky na zahajovacím koncertu Pražského jara, v roce 1998 poprvé řídil Českou filharmonii), aby zde s Estonským národním orchestrem zakončil festival Dvořákova Praha.

Tady v Pärnu vypadáte tak šťastně a odpočatě. To musí být místo vašeho srdce!

Jak by ne! Trávil jsem tu letní čas od malička, protože moje matka, která se narodila v roce 1901, byla odsud. Já jsem se tu už nenarodil. Matka vyrůstala v dobách tuhého carismu, a v nás Estoncích je uložena jak ruská nadvláda, tak sedm set let té německé a tři sta let švédské. A potom Sovětský svaz... Jen dvakrát jsme byli svobodní a stále se z naší svobody těšíme. I to je důvod, proč byl před sto padesáti lety v Tartu založen festival písní. U jeho zrodu stáli národní buditelé Lydia Koidula a Johann Voldemar Jannsen. Přibližně před sto lety byla vyhlášena nezávislost Estonska. A stalo se to v Pärnu, kde prohlášení 23. února 1919 přečetl prezident Ants Piip. V Pärnu probíhalo mnoho hudebních festivalů. Jmenovaly se různě – Festival Davida Oistracha (David Oistrach i Dmitrij Šostakovič zde pravidelně trávili letní dovolené – pozn. aut.), pak Järvi festival, nyní Pärnu festival. Ale na jménu nezáleží. Důležité je, jaká muzika se tu hraje a kdo se tu s kým potká.

Před několika lety sem začali jezdit i vaši synové – známí dirigenti Paavo a Kristjan.

A proč? Aby tu mohli uskutečnit to, na co jinde nenajdou čas ani podmínky.

Významnou součástí festivalu jsou dirigentské kurzy.

Během trvání festivalu, který se pod názvem Pärnu festival koná od roku 2010, sem přijíždějí mladí dirigenti z celého světa. Učím je již dlouho, během všech festivalů, ať se jmenovaly jakkoliv. Sjíždějí se sem mladí lidé z Japonska, Číny, Ameriky, Austrálie, Ruska a celé Evropy.

Co podle vás dělá dobrého dirigenta výjimečným?

V první řadě musí milovat hudbu. A pak by měl vědět, jak ovládat ruce, obličej, a musí dokonale znát partituru. Všimněte si, že žádný z vynikajících dirigentů nikdy nebyl kopírován. To nešlo, protože byli jedineční. Mravinskij byl Mravinskij, já jsem já a Paavo rovněž. Neexistují žádná omezení, co se týče tempa, frázování, smyků, prostě proto, že žijeme

Foto Pärnu Festival

Dvě dirigentské generace. Neeme Järvi se synem Paavem na festivalu v Pärnu v roce 2014. Paavo Järvi o svém otci říká: „Je to ten nejlaskavější člověk, co znám.“

a tvoříme v současnosti, a co bylo před třiceti padesáti lety, je minulost. Tu nesmíme napodobovat.

Dá se dirigování naučit?

Dirigování není příliš čitelná profese. Víte, co všechno je kolem? Musíte mít především dobrou školu... Ano, vím, co chcete podotknout – já jsem měl štěstí, že jsem studoval na vynikající Leningradské konzervatoři – od roku 1955 do roku 1960. Bylo to u profesora Nikolaje Sergejeviče Rabinoviče. O něco později jsem se setkal s legendárním Jevgenijem Mravinským, u kterého jsem absolvoval. Mravinskij byl šéfem Leningradské filharmonie, kterou v té době také dirigovali Kurt Sanderling a Lotyš Arvids Jansons, otec Marisse Jansonse. Navštěvoval jsem všechny jejich koncerty. V té době vystupovali s Leningradskou filharmonií všichni výborní ruští i zahraniční umělci. Měl jsem se od koho učit.

Kdo vás v té době ještě ovlivnil?

Slyšel jsem i Bostonský orchestr, Clevelandský orchestr s Georgem Szellem, Newyorskou filharmonii, Fildelfský orchestr a mnoho dalších světových těles. Viděl jsem Karajana s Vídeňskými i Berlínskými filharmoniky. To byl Leningrad v teh-

dejší době... Hodně jsem se kamarádil s vynikajícími ruskými umělci, kteří později přijížděli do Pärnu, jako byli David Oistrach, Gennadij Rožděstvěnskij, Mstislav Rostropovič, Dmitrij Šostakovič. To byla celá Moskevská konzervatoř! Kamkoliv se totiž hnul Oistrach, všichni jeho studenti ho následovali. Mimochodem, byl jsem prvním Oistrachovým učitelem dirigování. Přišel tady v Pärnu za mnou a říkal: „Neeme, nauč mě, jak mám dirigovat Čtvrtou Mahlerovu symfonii.“ – A já na to: „To nic není, uděláš takhle, potom takhle, a hlavně musíš mít lehký žaludek, aby ta hudba pěkně plynula.“ Nakonec si z toho dirigování udělal příjemný džob. Ale vážně: slyšel jsem ho krátce před jeho smrtí dirigovat Concertgebouworkest a byl výborný. Bohužel na tomto nizozemském turné zemřel. Nikdy na něj nezapomenu. Vždycky jsme se spolu měli krásně. Jako vždycky, když provozujete hudbu s dobrými přáteli.

Je to podobné, jako když jste tady v Pärnu se svými syny Paavem a Kristjanem? Určitě je to velká radost, když se jinak během sezony moc nevidíte.

V první řadě obdivuji, čeho mí synové dosáhli v hudebním světě. Kam-

koliv přijedete, tam znají jméno Paavo Järvi nebo Kristjan Järvi. Ale něco vám povím. Jsme jedna rodina. A spojuje nás jedna věc – dirigování. Pro mě je v interpretaci, nebo v dirigování, chcete-li, nejdůležitější kvalita. Hudební tvorba, to není jen nějaké mlácení, nějaká formální věc, je to určitý druh magie, který nedovedete popsat. Například Paavo, šéfdirigent mnoha dobrých orchestrů, je stále do hudby až fanaticky ponořen. Žasnu, když vidím, jak rukama ukazuje nejdřív tak (*na značí uměřený vodorovný pohyb*), pak tak (*změní pohyb na svislý*) a nakonec takhle (*zamotá rukama před tělem*), a ono to krásně funguje. Kristjan je úplný opak. Také fanatik, ale do současné hudby, sám tvoří, aranžuje, zakládá orchestry, nepostojí na místě...

To jste mi trochu nahrál na další otázku týkající se Estonského festivalového orchestru, který nejen pro Pärnu festival založil Paavo...

To je výjimečné těleso a hned vám objasním proč. Tvoří ho vynikající hráči z evropských orchestrů, často vedoucí nástrojových skupin v domovských ansámblech, a výborní estonští muzikanti, kteří hrají v zahraničí. Takové složení a nasazení nikde jinde neuslyšíte.

Znalec české hudby a obdivovatel Prahy, estonský vlastenec a dirigent vážený po celém světě. Srdečný člověk a muž s velkým smyslem pro humor. A jak sám sebe charakterizuje na sociální síti: manžel, otec a dědeček. Neeme Järvi.

Čím si to vysvětlujete?

Hudba se postupem doby stala pouhou profesí, prací, na kterou je nutné se dobře připravit. Ano, hudba je práce. Dostáváte plat, musíte pravidelně zkoušet, připravovat se, absolvovat třeba tři čtyři stejné koncerty v řadě za sebou. To je vcelku nudné. Ale ti muzikanti, které můžete slyšet v Pärnu, dávají své hře ještě něco navíc: odevzdávají se jeden druhému, mají se rádi. Navíc jsou to excelentní hráči. Zvuk toho orchestru miluju! Každý rok se obsazení trochu mění, protože někdo nemůže přijet, zase přijede někdo jiný, ale Paavův úkol je připravit tenhle orchestr na zahraniční turné a důležitá vystoupení. Estonský festivalový orchestr není no name orchestr – znají ho v Londýně, v Německu, naposledy jsme byli na jaře v Japonsku. Naším úkolem je ukázat Estonsko, naši zemi, jejíž první republika byla vyhlášena zde v Pärnu, celému hudebnímu světu na té nejvyšší úrovni.

Celý život milujete českou hudbu. Kdy jste se s ní seznámil? Kdy vás tak uhranula, že jste se stal jejím oddaným propagátorem?

Česká hudba a její interpreti byli mou první velkou láskou. Nezapomenu, když jsem si v Estonsku koupil nahrávku Supraphonu s Českou filharmonií a Karlem Šejnou – Mahlerovu Čtvrtou symfonii. Nikdy předtím jsem Mahlerovu hudbu neslyšel. To bylo zjevení. Od té doby vaši zemi a českou hudbu, skladatele a dirigenty stále miluji. Vnímám jsem Československo jako demokratickou zemi. Jen si vezměte, že v Sovětském svazu, jehož bylo Estonsko součástí, zakázali uvést Pärtovo Credo jen proto, že mělo náboženský obsah. Sice jsem ho bez předchozího schválení uvedl v premiéře v roce 1979, ale komunisté se mohli zbláznit. A podobně to bylo s Bachovou hudbou – Matoušovy pašije, Janovy pašije, Velká mše h moll – nic se tu nesmělo hrát, protože to je religiózní hudba! Když pak zakázali uvádět Pärtovo Credo, byl to poslední impulz k tomu, že jsem se i s rodinou rozhodl emigrovat do Ameriky. Estonsko jsme opustili v lednu 1980.

Českou hudbu jste nejen uváděl koncertně, ale pořídl jste i mnoho jejích nahrávek.

Se Skotským národním orchestrem, který jsem vedl v osmdesátých letech, jsem nahrál všech devět Dvořákových symfonií, v Detroitu jsem uvedl celou Mou vlast, Slovanské tance ve Skotsku, nahrál jsem Janáčka i Martinů s Bamberkými symfonií, tři symfonie Zdeňka Fibicha s Göteborgským orchestrem...

Na Zdeňka Fibicha jsem se chtěla zeptat. Proč vás zaujal právě tento český skladatel?

Foto rodinný archiv

Léto trávil v Pärnu i Dmitrij Šostakovič. Na snímku s Neemem Järvim (vpravo) a tehdy malým Paavem Järvim (vlevo)

S estonským skladatelem Arvo Pärtem (vpravo) pojí Neeme Järviho hluboké přátelství. Pärt věnoval Järvimu svou Třetí symfonii. Na snímku z roku 2015.

To byl velký romantický skladatel. Když se někdo ve světě zeptá na Fibicha, odpovím mu: „A vy neznáte toho českého Schumanna?“ Nejkrásnější přídavek je jeho Poem.

V roce 1994 jste se Symfoniickým orchestrem hl. m. Prahy FOK zahajoval Pražské jaro. To bylo nedlouho po sametové revoluci...

A na to jsem velmi pyšný. Bylo to před vaším prvním prezidentem, kterého jsem si velmi vážil pro jeho inteligenci a široký rozhled. Víím, že k roli prezidenta patří zúčastnit se každoročního zahájení festivalu, pro některé z nich to musí být protivná povinnost, ale Václav Havel to na

sobě nedal znát. Mou vlast miluji. Je to jedna z nejkrásnějších symfonických skladeb vůbec. Rád bych ji dirigoval ještě jednou. Podle mého názoru je nacionalistická – a já se za to slovo nestydím, protože na nacionalismu není nic špatného, každý národ – Češi, Estonci i Rusové – vyjadřuje kulturou svou jedinečnost, kterou hluboce prožívá. Tak proč nepoužít tohoto slova? Je silnější a lépe vyjadřuje obsah než merkelovský „patriotismus“. Hudbou můžete vyjádřit cokoli. Vezměte si jen Šostakoviče. O čem všem jeho hudba mluví!

Zmínil jste Arvo Pärta a jeho religiozitu.

Estonsko dalo světu jednoho z největších skladatelů současné hudby. Až do své Třetí symfonie, kterou mi věnoval, rozvíjel postupy moderní hudby, poté však jeho skladby začaly mít religiózní obsah. Pärtovy skladby se často jmenují stejně. Jeho založení, znalosti, láska k tomuto světu jsou zhmotněny v jeho skladbách. Když jste otevření, naleznete je tam. Příznám se, že tím náboženstvím nejsem příliš nadšený. Ale jeho skladby mají dvě tváře. Podobně jako Šostakovič – na jedné straně politický obsah, na druhé straně hravá a radostná muzika. Ovšem to je demokracie – můžete tvořit, jak je libo.

V září přijedete na Dvořákovu Prahu s Estonským národním orchestrem, s kterým u nás představíte kromě jiného i Brucknerovu Symfonii č. 4 Romantickou. Jaký je váš vztah k Brucknerově hudbě?

Vždycky se mě publicisté ptají, která je moje nejoblíbenější Brucknerova symfonie. Odpovím vám i nyní: budeme hrát Čtvrtou, takže je to Čtvrtá! Pro Brucknera je důležitým místem Linec. Narodil se poblíž, v Ansfeldenu, chodil v Linci do učitelského ústavu. Já osobně považuji osu Vídeň – Linec – Praha za nejdůležitější místa evropské hudby. Estonsko je tomuto teritoriu poněkud vzdálené. Proto se v Tallinu ptáme, jak Brucknerovu hudbu hrát.

A k čemu jste došli?

Odpovím lapidárně: Nechte se překvapit. Ale abych aspoň něco naznačil – velmi se těším, že budu hrát zase v Rudolfinu. Dvořákova síň je koncertní sál s úžasnou akustikou, podle mě tou nejlepší na světě, slyšíte tam každou notu a navíc dokážete pojmout obrovské množství zvuku. To uslyšíte během Brucknera! Moc se na ten koncert těším. Praha pro mě vždycky zůstane Prahou, je to mé milované město.

Estonský národní orchestr ovšem není brucknerovský orchestr, jak sám říkáte...

...a proto v Praze zahrajeme i Sibeliovův Houslový koncert d moll, který je nám velmi blízký. Vystoupí s námi Nicola Benedetti, velmi dobrá skotská houslistka, navíc krásná a ještě k tomu moc milá – myslím, že se máte na co těšit. Zvlášť když uslyšíte i skladbu Úsvit estonského skladatele Heino Ellera, skladatele, který studoval s Rímským-Korsakovem v St. Petersburgu. Vidíte, zase se mi tam míchá ten Leningrad... Víte, já diriguji nepřetržitě od roku 1960. A mohu posoudit kvality jednotlivých těles. Estonský národní orchestr je báječný orchestr, jehož kvality v posledních letech rostou a zvyšují se. Ovšem záleží na tom, kdo tento orchestr diriguje...

■ Alena Sojková